

Partea de final a cărții este rezervată Abrevierilor (p. 465-469), Bibliografiei (470-503) și Ilustrațiilor (planșe și hărți) (p. 504-612).

Metalurgia aramei în civilizațiile Precucuteni și Cucuteni este o lucrare ce cuprinde date de o însemnătate deosebită despre metalurgia aramei în eneoliticul de la est de Carpați și până la Prut, dar și pentru teritoriile din jur. Informațiile oferite sunt însoțite de un bogat set de imagini, hărți și planșe în cea mai mare parte color. Tehnoredactarea greșită a unor cuvinte, prezența sau lipsa unor spații în ordonarea bibliografiei nu știrbesc deloc din calitatea acestui studiu. Ion Mares reușește să capteze atenția prin volumul de muncă depus ce se observă în cele peste 600 de pagini, prin calitatea studiilor sale, prin metodele moderne utilizate și prin folosirea studiilor interdisciplinare care au adus un mare plus în formularea unor concluzii.

Radu-Gabriel FURNICĂ

Tudor Soroceanu, *Die Kupfer- und Bronzedepots der frühen und mittleren Bronzezeit in Rumänien. Depozitele de obiecte din cupru și bronz din România. Epoca timpurie și mijlocie a bronzului*, Archaeologia Romanica, band V (eds. Radu Harhoiu, Svend Hansen și Cornel Gaiu), Editura Accent, Cluj-Napoca/Bistrița 2012, 220 p., 72 pl. Ediție bilingvă (germană/română). Prefața editorilor scrisă de Svend Hansen.

Catalogul depozitelor de obiecte de cupru și bronz din spațiul geografic ce astăzi corespunde teritoriului României și care pot fi atribuite epocii timpurii și mijlocii a bronzului a fost conceput ca fiind cel de-al IV-lea volum al seriei inițiate de Tudor Soroceanu – *Bronzefunde aus Rumänien*¹ și este dedicat memoriei lui József Hampel.

Autorul, unul dintre puținii arheologi români deveniți o autoritate internațională în domeniu, mărturisește încă de la început faptul că „alcătuirea prezentului catalog a fost nutrită de speranța [...] de a putea oferi [...] o bază

¹ Volumele anterioare au apărut începând cu anul 1995, după cum urmează: T. Soroceanu (Hrsg), *Bronzefunde aus Rumänien*, Prähistorische Archäologie in Südosteuropa 10, Berlin, 1995; T. Soroceanu (Hrsg), *Bronzefunde aus Rumänien II - Descoperiri de bronzuri din România (Beiträge zur Veröffentlichung und Detung älterballstattzeitlich Metallfunde in europäischem Zusammenhang)*, Biblioteca Muzeului Bistrița, Seria Historica 11, Bistrița/Cluj-Napoca, 2005; T. Soroceanu (Hrsg), *Bronzefunde aus Rumänien III - Descoperiri de bronzuri din România III*, Biblioteca Muzeului Bistrița, Seria Historica, Bistrița/Cluj-Napoca, 2008.

documentară [...] meticolos întocmită, verificată și completă, în vederea studierii depozitelor din fazele timpurie și mijlocie ale epocii bronzului” (p. 9, 11). Din punctul nostru de vedere, T. Soroceanu și-a atins aceste scopuri. Verificând informațiile deja vehiculate în literatura de specialitate, prin consultarea mărturiilor care s-au păstrat în arhivele și depozitele muzeelor, autorul atrage atenția asupra confuziilor generate de diverse publicații anterioare, afirmând, fără rețineri sau menajamente, că „epicentrul greșelilor, lipsurilor și neconcordanțelor, îl constituie, fără nici un dubiu, lucrarea lui Mircea Petrescu-Dîmbovița”² (p. 9-10, 12). Revizuirea datelor prezentate în *Depozitele de bronzuri din România* a avut ca rezultat sesizarea unor carențe în documentare și a unor erori în scrierea respectivei lucrări, precum omiterea unor depozite deja cunoscute (vezi indicarea localităților în Harta de la pagina 13) sau dublarea altora (Oradea III).

Prezentarea descoperirilor incluse în *Catalogul depozitelor/Katalog der Depotfunde* (p. 17-167) respectă, în aproape toate cazurile, aceeași structură: *Die Fundstelle, Fundumstände/Locul și condițiile descoperirii; Inhalt/technische details/Conținut și detalii tehnice; Datierung/Datare; Aufbewahrungsort/Loc de păstrare; Literatur/Bibliografie; Bemerkungen/Observații*. Depozitele au fost ordonate pe provincii istorice și în ordinea alfabetică a localității (cu unele scăpări, precum redarea descoperirilor de la Șandra înaintea celor de la Sângeorgiu de Mureș ș.a.; o altă scăpare a autorului o reprezintă și indicarea doar în limba germană, nu și în limba română, a apartenenței administrative a localităților).

Mai bine de jumătate din spațiul alocat catalogului propriu-zis este dedicat depozitelor găsite în Transilvania (p. 17-126) (cele de la Apa, Arcuș, Berea, „Bihar”, Brașov, Bretea Mureșeană, Cehăluț, Covasna, Criț, Deva, Gaura, Hălchiu, Hărman, Ighiel, Oradea III, Pădureni, Păuliș, Pecica I, Periam, Rimetea, Roșiori, Rusu de Jos, Sângeorgiu de Mureș, Sânnicolau Român III, Sânanndrei, Sânzieni, Săpânța, Sarmisegetuza I, Sarmisegetuza II, Satu Mare, Sebeș, Șimleul Silvaniei I, Șimleul Silvaniei II, Tilișca, „comitatul Torda”, Vâlcele I, Vârghiș, Vârșand I, Vârșand II, Vârșand III), fapt de înțeles având în vedere numărul mare al descoperirilor din această parte a României, în raport direct cu dezvoltarea tehnologiei bronzului în regiunile avute în vedere. Catalogul este completat de puținele depozite ce pot fi atribuite epocii timpurii și celei mijlocii a bronzului din Moldova (p. 127-139) (precum cele de la Borlești, Corbasca, Odobești, Parava) și Muntenia (p. 140-166) (Bolboși, Lopătari, Medgidia, Odăile-Podari, Ostrovu(l) Corbului I și II, Predeal I, Râncăcirov, Schitu (-Pângălești), Șerbănești, Sinaia, Slobozia, Tufa, Tulcea), cărora

² M. Petrescu-Dîmbovița, *Depozitele de bronzuri din România*, București, 1977.

autorul le-a adăugat cele 140 de reprezentări gravate, multe dintre ele arme, de pe pereții peșterii de la Nucu (jud. Buzău).

Premergătoarea *Hartă a depozitelor cuprinse în catalog, realizată de D. Spănu, după o schiță de T. Soroceanu* (p. 13) conține toate localitățile în care au fost descoperite depozite, împărțite în funcție de înregistrarea sau nu a acestora de către M. Petrescu-Dîmbovița (1977), cărora le-au fost adăugate și cele greșit considerate depozite (omîtîndu-l pe cel de la Criș) sau cu o încadrare cronologică eronată. Unele mici neconcordanțe apar între nominalizarea localităților pe hartă și în textul catalogului precum: Șimleul Silvaniei pe hartă, Șimleu Silvaniei în catalog, ultima variantă fiind cea corectă ș.a.

Serioasa și ampla cercetare întreprinsă de Tudor Soroceanu (ce s-a întins de-a lungul mai multor ani, după cum el însuși mărturisește) a presupus și verificarea locului și a condițiilor de descoperire a depozitelor. Încercarea de lămurire a acestor aspecte este deosebit de valoroasă prin prisma discuțiilor, tot mai dese în literatura de specialitate, cu privire la tiparele geografice ale depozitelor, subiectul constituind deja o temă de cercetare pentru T. Soroceanu în două articole anterioare³. Este un efort lăudabil, prin care s-a încercat eliminarea confuziilor și a informațiilor inexacte apărute în literatura de specialitate și preluate și de alți cercetători. Autorul ne sesizează și încadrarea greșită a unor piese în depozite (cazul celor de la Larga, Iclod, Pecica, Vădastra), dar și unele incorectitudini în atribuirea cronologică a altora. Totodată T. Soroceanu relevă și încurcăturile apărute în legătură cu unele artefacte, cum este cazul unui topor cu disc din depozitul de la Apa (despre care autorul crede că s-a pierdut în intervalul cronologic 1971-1993), atenționându-ne asupra faptului că în catalogul expoziției *Comori ale epocii bronzului din România* din 1995⁴, este reprodus un topor de la Someșeni în locul celui din depozitul de la Apa.

Bibliografia exhaustivă (cu peste 500 de titluri – p. 169-206), anexa constituită dintr-un tabel ce prezintă analizele grupului de lucru SAM⁵, indicele de

³ T. Soroceanu, *Die Fundumstände bronzzeitlicher Deponierungen – Ein Beitrag zur Hortdeutung beiderseits der Karpaten*, în T. Soroceanu (ed.) *Bronzefunde aus Rumänien*, Prähistorische Archäologie in Südosteuropa, Berlin, 1995, p. 21-35; Idem, *Die Fundplätze bronzzeitlicher Horte im heutigen Rumänien*, în S. Hansen, D. Neumann, T. Vachta (eds.), *Hort und Raum. Aktuelle Forschungen zu bronzzeitlichen Deponierungen in Mitteleuropa*, Topoi: Berlin Studies of the Ancient World, 2012, p. 227-254.

⁴ V. Leahu, *Depozitul de la Apa*, în C. Stoica, M. Rotea, N. G. O. Boroffka (Hrsg.), *Comori ale epocii bronzului din România. Treasures of the Bronze Age in Romania*, București, 1995, p. 65, 75-76, 97-98.

⁵ S. Junghans, E. Sangmeister, M. Schröder, *Kupfer und Bronze in der frühen Metallzeit Europas. Studien zu den Anfängen der Metallurgie II*, 2, Berlin, 1968; Idem,

localități și cele 72 de planșe (p. 221-292) cu explicația antemergătoare (p. 217-220), completează acest instrument util pentru toți cei interesați de problema depozitelor de obiecte din cupru și bronz găsite pe actualul teritoriu al României și care pot fi atribuite epocii timpurii și mijlocii a bronzului.

Parcurgând datele expuse în acest catalog cititorul află că există multe informații echivoce în literatura de specialitate, multiplele cauze ale greșelilor fiindu-ne sugerate de T. Soroceanu în diverse rânduri: imposibilitatea de a proba datele oferite de alți cercetători, confuzii în privința geografiei și a apartenenței administrative a unor localități, preluări inexacte din alte studii, pierderea unor piese, apariția fortuită a depozitelor, atribuirea cronologică și tipologică defectuoasă a unor piese. Pe cât a fost posibil, autorul catalogului *Die Kupfer- und Bronzedepots der frühen und mittleren Bronzezeit in Rumänien. Depozitele de obiecte din cupru și bronz din România. Epoca timpurie și mijlocie a bronzului* a izbutit să recupereze informații și să clarifice unele situații dar, din păcate, în unele cazuri, *status-quo*-ul inițial al descoperirii rămâne pierdut definitiv.

Diana-Măriuca VORNICU

Carol Kacsó, *Repertoriul arheologic al județului Maramureș*, Bibliotheca Marmatia 3, Editura EUROTIP, Baia Mare, 2011, vol. I (628 p.) și vol. II (318 p.), inclusiv: 6 hărți generale tematice + 71 hărți ale unităților administrative + 323 fig.

De curând, comunitatea științifică, breasla arheologilor și nu numai a primit spre analiză o sinteză de dimensiuni apreciabile și de mult timp așteptată. Este vorba despre *Repertoriul arheologic al județului Maramureș*, semnat de cunoscutul arheolog dr. C. Kacsó, ale cărui competențe și preocupări constante timp de peste 50 de ani în domeniul arheologiei (mai ales în ceea ce privește epoca bronzului), sunt mult prea bine cunoscute publicului, pentru a mai necesita vreo detaliere în rândurile de față. Menționăm doar faptul că de numele său – o prezență obișnuită în peisajul publicistic românesc și din afara țării noastre – se leagă o serie absolut impresionantă de lucrări și descoperiri din zona Lăpuș (grupul cultural Lăpuș), de arheologia minieră/montană, de depozitele/descoperirile de bronzuri

Kupfer und Bronze in der frühen Metallzeit Europas. Studien zu den Anfängen der Metallurgie II, 4, Berlin, 1974.